

MĂRTURII DOCUMENTARE PRIVIND DOMENIUL HUNEDOARA
LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XV-LEA

A. I. POP*

ABSTRACT — Documentary Arguments about the Domain of Hunedoara at the End of the Fifteenth Century. The fortified Castle of Hunedoara had round it the vastest domains from Transylvania in the whole Middle Ages. The history of the domain had a special significance, especially because of the immense Romanian majority of its population and because of the famous family of Romanian origin, the Hunedorești, who ruled over those places in the fifteenth century. The author detects the moment at the end of the fifteenth century when a nine years old child, Ioan Corvin, the natural son of king Matia Corvinul (1458—1490) and the nephew of the great army leader Iancu, also named the Romanian, became the ruler of Hunedoara.

Two unpublished documents, from the year 1482, are especially relied on, which correlated with other testimony, give significant data about the evolution of this large domain of the fortified castle, domain built up of over 100 villages, rich in golden and iron ore worked and prepared in the epoch after an old tradition. The documents bring sound proofs about the Romanian ethnic of the inhabitants of the domain: the massive presence of landlords (cneaz) (between 3—5% from the total of the inhabitants), the perception of the giving of the sheep (quinquagesima ovium), the perpetuance of the belonging districts (Bujor, Margina, Mănăștur, Fîrdia, Sudea, Hațeg etc.), the toponymy (Peșteșel, Costăia, Cerișor, Frâsinet, Poienița, Runcu, Cerna, Sohodol, Dobromir, Plosca, Valea etc.), the onomastics (Voicu, Mogoș, Rădu, Iancu etc.), all these show a certain specific of a world remaining, in spite of the vicisitudes, compact and constant Romanian.

Domeniul Hunedoara, datorită importanței sale pentru istoria medievală românească, a atras atenția unei serii întregi de cercetători¹, fără să se poată însă arfima că problematica, sub aspect cronologic și de conținut, a fost epuizată. De aceea, ne vom referi, cu precădere, la trei documente din anul 1482, între care două nepublicate pînă în prezent, dar semnalate și rezumate de multă vreme², documente a căror analiză prilejuiește interesante și utile încheieri și corelații.

La începutul veacului al XV-lea, domeniul, care avea să devină patrimonial al Hunedoreștilor, cuprindea circa 25 de sate, pentru ca,

* Universitatea din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filosofie 3400 Cluj-Napoca, România

¹ Csánki, D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, vol. V, Budapesta, 1913, p. 46—51; D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, vol. II, București, Edit. Academiei, 1968, p. 29—51; I. Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea, Studii și documente*, București, Edit. Academiei, 1973, CXIV + 350 p.; M. Ursuțiu, *Relații agrare pe domeniul Hunedoara în secolul al XVII-lea*, Cluj-Napoca, 1985 (teză de doctorat); Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. III, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 231—245 (cap. „Mineri și minerit”, cu bibliografie) ș.a.

² Schönherr Gy., *Hunyadi Corvin János (1473—1504)*, Budapesta, 1894, p. 30; Csánki D., *op. cit.*, p. 47, 60; I. Pataki, *op. cit.*, p. XIX.

În scurt timp, pe la jumătatea aceluiași secol, să devină o adevărată seniorie, cu vreo 6 ținuturi și peste 120 de sate³. După Voicu și fiul său Iancu, împreună cu unchiul acestuia din urmă, anume frații Mogoș, Radu și alt Radu (vărul lor), care au stăpînit domeniul începînd cu anul 1409, au urmat ca proprietari ai Hunedoarei fiii lui Voicu, adică Iancu și Ioan; moartea fostului voievod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei, învingătorul de la Belgrad, la 1456, a adus domeniul în posesia primului său născut, Ladislau, dar încetarea din viață și a acestuia, în 1457, alături de confiscarea tuturor posesiunilor familiei, păreau să așeze Hunedoara în mîini străine. Numai alegerea lui Matia, fiul lui Iancu și fratele lui Ladislau, drept rege al Ungariei în 1458, avea să mențină autoritatea vechilor stăpîni asupra domeniului. Documentele pomenite, din 1482, se referă tocmai la momentul cînd un nou stăpîn, tot din neamul Hunedoreștilor — un copil de nouă ani — lua în stăpînire, prin voința paternă moșia strămoșească. Este vorba despre Ioan Corvinul, fiul natural al regelui Matia și cel din urmă proprietar dintre descendenții românului Voicu al marelui domeniu constituit în jurul cetății Hunedoara. Înzestrarea acestui copil (venit pe lume în 1473) cu o asemenea avere se înscrisa în acțiunea regelui Matia, lipsit de urmași născuți în cadrul celor două căsătorii ale sale, de legitimare a fiului său natural, de pregătire a acestui unic descendent al familiei pentru anevoioasa cale a domniei⁴. Documentul, emis în 8 aprilie 1482, la Buda, de către regele Matia, cuprinde o largă motivație a daniei făcute, motivată ce depășește stilioul obișnuit și vădește influența stilului epistolar al Renasterii⁵. Regele vorbește despre meritele deosebite ale celui dăruit, despre „sentimentele și instinctele naturale” firești față de cel a cărui viață contribuia la „propagarea singelui” Hunedoreștilor, adică față de „ilustrul” Ioan, duce de Liptovia și comite de Hunedoara⁶. Precizînd că Ioan Corvinul era singurul vlăstar regal (*unicum natum nostrum*), documentul mai adaugă că dăruirea se făcea din adîncă dragoste a inimii paterne (*ex intimo cordis nostri amore*) și că obiectul daniei îl constituia cetatea părintească și de moștenire Hunedoara (*castrum nostrum paternum et hereditarium Hwnijad*), aceea în a cărei pașnică stăpînire se aflaseră odinioară ilustrul răposat Iancu, guvernatorul regatului Ungariei, părintele regelui, și Ladislau, de fericită aducere aminte, comite perpetuu de Bistrița, fratele suveranului. După moartea lor, se spune mai departe, cetatea rămăsese de drept în mîinile lui Matia Corvinul împreună cu ținutul numit tot Hunedoara și, de asemenea, cu celelalte ținuturi, posesiuni (moșii), vămi, părți de posesiuni, predii (*predia*), mine (de metal), saline, minerale de aur și argint și alte metale, precum și cu toate cele ce țin din vechime de cetatea și ținutul amintite⁷. Toate acestea, sub adevăratele și vechile lor ho-

³ I. Pataki, *op. cit.*, p. CXI.

⁴ *Ibidem*, p. XIX.

⁵ Mályusz E., *La chancellerie royale et la rédaction des chroniques dans la Hongrie médiévale*, în „Le Moyen Âge”, 1969, nr. 2, p. 246.

⁶ Arhivele Naționale Maghiare, *Dl. 37653* (în continuare A.N.M.).

⁷ A.N.M. *Dl. 37653*. Vezi anexa nr. 1.

tare, erau acum dăruite cu deplinul drept al regelui, cu inimă hotărâtă, cu adevărata știință a acestuia și cu aprobarea și voința nesilită a serenissimei doamne Beatrice de Aragon, regina și soția prea dragă a lui Matia. Fericitul beneficiar, Ioan Corvinul, cu moștenitorii și urmașii săi, avea să stăpânească domeniul în virtutea actelor de donație care s-au făcut și se vor face de către „mîinile regelui”, după introducerea în stăpînire. Prin urmare, documentul formulează spre final porunca adresată capitlului din Buda, prin care omul capitular, alături de omul de mărturie regal, la fața locului, în prezența vecinilor și megieșilor, să procedeze, după rînduială la punerea în stăpînire. Împotrivorii, dacă vor apare, urmau să fie chemați la sorocul convenit, spre a-și ridica obiectiile în fața micului duce, mai exact în fața împuterniciților acestuia. Despre toate acestea, după obicei, capitlul trebuia să scrie neîntîrziat regelui. Este interesant faptul că între cei 18 oameni de mărturie regali înșirați în document, cu toții prestigioși demnitari (magistri din cancelaria regelui, notari ai curții, canonici) și mari nobili, sînt pomeniți un Iacob de *Bodogazonfalwa* (poate din acea Sîntămărie Orlea situată în Hațeg), magistrul din cancelaria regelui, numit cel dintîi în lunga listă, dar, mai ales, Ștefan Românul (*Stephanus Olah*), canonic al bisericii din Buda, așezat al treilea între cei 18⁸. Faptul prevestește parcă strălucitele cariere eclesiastice și de curte pe care le vor urma alți doi români, anume umanistii Filip More sau Ficior din Ciula Hațegului (a trăit între cca. 1470 și 1526)⁹ și Nicolaus Olahus (1493—1568)¹⁰.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Capitulul budens, în urma mandatului regal, a procedat într-adevăr la introducerea în stăpînire, petrecută la 19 iunie 1482 și, după 24 de zile de la acest act (*vigesimo quarto die diei introductionis*), a redactat documentul de răspuns către suveran, document datat în 12 iulie 1482¹¹. Documentul acesta cuprinde transcris *in extenso* și mandatul regal comentat mai sus, care, de altfel, s-a păstrat și în original¹². Răspunsul capitular conține prezentarea tuturor posesiunilor, bunurilor și drepturilor aferente donației: cetatea (*castrum*) și tirgul (*opidum*) Hunedoara, plus posesiunile (moșiile) Totia (*Thothy*), Călanu Mic (*Kalan*), Sîncraiu (*Benekyrall?*), Ruși (*Rws*), Nădăștia (*Nadasd*), Teliuc (*Thelek*), Cerna (*Charna*), *Lwba*¹³ sau Juba, Toplița (*Thopljka*), Vălar (*Walja*), Belch sau *Bercz*, Plosca (*Polostra*), Ruda (*Rwda*), Poienița Voinii (*Pojanicha*), Pestesel, Alun (*Monjyarmenhe*), *Sohodol* sau *Zohodol*,

⁸ Vezi anexa nr. 1.

⁹ I. Drăgan, *Diplomatul și umanistul de origine română Filip More din Ciula (1470?—1526)*, în „Apulum”, Alba Iulia, 1983, XXI, p. 183—190.

¹⁰ Șt. Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română. Aninosa — Gorj, 1939; Umanistul Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) (1493—1568). Texte alese, Studiu introductiv și note de I. S. Firu și C. Albu, București, Edit. Științifică, 1968.*

¹¹ A.N.M. Dl. 37653. Vezi anexa nr. 2.

¹² A.N.M. Dl. 37652.

¹³ Numele așezărilor dispărute sau neidentificate sînt date cu litere cursive, respectînd forma din original. Aceeași formă este respectată și pentru așezările existente, fiind consemnată între paranteze.

Gozthajya, Nădrap (*Nadabar*), Runcu Mare (*Rwnk*), Cerișor (*Chereswr*), Govăjdia (*Gawasdjwar*), Cerbăl (*Chenber*), Socet (*Zecheth*) *Oijnaz* sau *Iowanaza*, *Frazjynath*, Zlaști (*Dobromer*), Feregi (*Ferech*), Poienița Tomii (*Poijanicha*), Arănieș (*Aranjyas*); în districtul Hațeg mai sînt pomenite tîrgul Hațegului cu vama de acolo și vămile și posesiunile Subcetate (*Waralja*), Băiești (*Bajjosd*) și Ponor (*Ponor*), alături de părțile de moșie din Livadia (*Ljvad*), Rîu Bărbat (*Barbathwjze*), Paroși (*Poros*) și Mățești (*Maczesd*, azi Zăvoiul). Mai este consemnată și o parte din Buituri (*Bojthor*), localitate contopită azi în Hunedoara. Acestea formau pertinențele interioare ale domeniului. Din pertinențele exterioare sînt amintite la 1482 tîrgurile *Hwkws*, Margina (*Mansa*), în districtul Margina, Mănăștiur (*Wyzesmonostor*), în districtul omonim, Sudea (*Swdja*) în districtul omonim, Bujor (*Bosor*) și Fîrdia (*Thwrd*), situate și ele în districtele cu același nume¹⁴. Documentul precizează că aceste din urmă tîrguri erau dăruite cu vămile aferente și cu districtele lor situate în comitatul Timiș. Localitățile acestor districte românești vor fi consemnate în mărturii ceva mai tîrzii, din 1506, 1510, 1512 și 1529¹⁵. Apreciem că tîrgul *Hwkws*, (cu varianta grafică *Ikews*) trebuie identificat cu *Icușul*, care a dat și numele unui district, cunoscut mai apoi și ca Margina. Vecinii și megieșii prezenți la introducerea în stăpînire a lui Ioan Corvin, în număr de 17, au fost: Ioan de Bîrcea (*Barch*), Ladislau Arca (*de Arky*)¹⁶, Mihail Cîndea (*de Kendety*)¹⁷, George de Chimindia (*Kemend*), Basarab de Riușor (*Bazarad de Rewesor*), Ștefan de Ostrov (*Ozthro*), Petre și Nicolae, ziși Pogan de Bretea Streluiului (*Beregthew*), Ștefan de Săcel (*Zathaly*), Ioan de Sălaș (*Zallaspalhak*), Ștefan de Ciula (*Chwla*), Albert de Băcia (*Alsobach*), Emeric de *Farkad*, Mihail de *Bozjywar*, Albert diacul (*litteratus*), de *Icus* (*Ikews*), Vincențiu de Timișoara, castelan al cetății Hunedoara și Nicolae de *Bozjywar*.

Dintre aceștia, 7 sînt din Țara Hațegului, de la Densuș (Arca), Rîu de Mori (Cîndea), Riușor, Ostrov, Săcel, Sălaș și Ciula, mărturie a întinselor hotare spre sud și sud-est pe care le dobîndise cu vremea domeniul. Împotrivitori n-au apărut în zilele legiuite, drept care s-a eliberat documentul, ca dovadă că omul capitular cu cel regal făcuseră în chip firesc introducerea în stăpînire a lui Ioan Corvinul. Dacă în epocă acest document avea o valoare juridică excepțională, evidențiind legătura indestructibilă a acestui copil de nouă ani cu familia Hunedoreștilor, precum și înzestrarea sa cu o avere apreciabilă, pentru posteritate el are alte semnificații. Ca și în cazul altor domenii (Deva, de ex.), remarcăm structurarea pe districte, grupate în jurul unor cetăți

¹⁴ A.N.M. Di. 37653. Vezi anexa nr. 2.

¹⁵ I. Pataki, *op. cit.*, p. 291—295.

¹⁶ Vezi Adrian A. Rusu, Ioan A. Pop, *Familia nobiliară românească Arca din Țara Hațegului (sfîrșitul sec. XV — începutul sec. XVI)*, în „Acta Musei Napocensis”, 1984, XXI, p. 211—225.

¹⁷ Vezi Adrian A. Rusu, *Cnezi români din Transilvania în epoca lui Iancu de Hunedoara — Cîndeștii din Rîu de Mori*, în „Revista de istorie”, 1984, tom. 37, nr. 6, p. 556—568.

sau tirguri, ce gravitau în jurul Hunedoarei. Viața acestor districte românești era atât de bine organizată și autonomizată, încît ele alcătuiau adevărate unități economice, social-juridice și militare. În consecință, documentul din 12 iulie 1482 nici nu pomeneste toate localitățile, ci doar centrele districtuale ale pertinențelor exterioare (Icuș — Margina, Mănăștiur, Sudea, Bujor și Firdia), precizînd că aceste cetăți și tirguri erau donate împreună cu districtele lor. Mai tîrziu, în veacul al XVI-lea pe măsura reorganizării economiei domeniului, **conscriptiile** vor nota individual fiecare localitate, deși gruparea acestora pe districte mai amintea de vechea structurare tradițională de dinainte de includerea acestor grupuri de sate în domeniu.

Documentele din 1482 mai stau mărturie pentru exploatarea bogățiilor subsolului și pentru prelucrarea lor; ele vorbesc despre mine, saline, fierării, exploatarea de aur, argint și alte metale. Dintre satele dăruite, se știe din documente ulterioare că la Nădrap, Toplița, Cerna, *Bercz* etc. erau fierării, unde se topea minereul adus de la suprafață, dar, parțial, extras și din subteran¹⁸. Un anumit venit realiza domeniul și din preschimbarea aurului, privilegiu important, acordat lui Ioan Corvinul, deși monopolul regesc asupra metalelor nobile impunea oricui să vîndă aurul sau argintul exploatate camerelor regale, la un preț stabilit¹⁹. Pe domeniu se făcea și spălarea aurului pe rîuri, dar și minerit de aur, mărturie stînd și toponimicele Zlaști, Arănieș, Băiești, Zlănești (în districtul Margina) etc.

Despre structura socială a domeniului, datorită specificului lor, cele două documente din 8 aprilie și, respectiv 12 iulie 1482, nu spun nimic în mod direct. Există însă un document emis la patru zile după donarea Hunedoarei către vlăstarul regal, prin care regele Matia confirmă vechile drepturi ale cnezilor de pe cuprinsul domeniului. Dat la 12 aprilie 1482²⁰ și nepublicat în traducere românească, documentul conține o poruncă a regelui către toți strîngătorii de taxe, censuri și contribuții din „districtul Hunedoara”, poruncă rezultată de pe urma unei plîngeri a tuturor cnezilor locuind în pertinențele cetății Hunedoara.

Regele a aflat astfel că cnezii, „conform prerogativelor vechii lor libertăți”, erau scutiți de plata tuturor taxelor, censurilor și contribuțiilor, afară de serviciul la cetate, dar că, prin abuz, contrar libertăților lor, ei erau adesea puși la plata respectivilor dări. În consecință, suveranul și proprietarul Hunedoarei (Ioan Corvin avea să fie introdus în stăpînire abia la 19 iunie 1482), ascultînd rugămîntea cnezilor săi și voind să-i păstreze pe aceștia în libertățile lor cele vechi (*in antiquis eorum libertatibus*), porunca cu tărie celor în drept să nu-i mai oprime cu plata și strîngerea acelor taxe, censuri și contribuții, să nu-i mai molesteze sau păgubească, ci să le îngăduie să-și îndeplinească doar serviciile lor la cetate. Documentul precizează că, după lectură, cei

¹⁸ I. Pataki, *op. cit.*, p. XCI—XCII.

¹⁹ *Ibidem*, p. XCV.

²⁰ Hurmuzaki, II/2, p. 273—274; I. Pataki, *op. cit.*, p. 128—129 (texte latine).

vizați trebuiau să-l inapoieze aducătorilor, adică reprezentanților cnezilor, care, la 20 aprilie 1493, obțineau o transcriere și confirmare a lui din partea regelui Vladislav II²¹. Aici este vorba despre cnezii cetății, adică despre aceia care nu obținuseră acte de donație regale pentru posesiunile lor, deci nu erau înnobilați, dar nici decăzuți pînă la situația de cnez comun. Ei întrețineau fiecare calul și procurau armamentul necesar slujbei lor ostășești și apărării integrității domeniului. La începutul secolului XVI acești cnezi ai cetății oscilau ca număr între 164 și 177 și reprezentau aproape 3% din populația rurală a domeniului, care se ridica la circa 5685 de suflete. Cam 130 dintre acești cnezi locuiau în pertinențele interioare ale Hunedoarei și reprezentau peste 5% din totalul de 2420 de persoane trăitoare în satele din această zonă²². În general, erau între unu și cinci cnezi într-un sat (cu unele excepții), distincți de iobagi și înregistrați separat. De exemplu, în jur de 1512, la Mănerău erau 20 de iobagi și 3 cnezi, la Sîncrai 22 de iobagi și 2 cnezi, la Nădăștia 30 de iobagi și 6 cnezi, la Teliuc 18 iobagi și 4 cnezi ș.a.m.d. Există și situații mai neobișnuite, ca de pildă la Ruda, unde sînt consemnați 22 de iobagi și 20 de cnezi, dar faptul este singular²³. Aceste cîteva date nu fac decît să ilustreze forța și solidaritatea lumii cneziale hunedorene, conștiința apartenenței sale la altă lume decît cea supusă, iobagească, tendința de evitare și de eludare a involuției acestei clase suprapuse straturile inferioare ale societății. În acest sens trebuie interpretată cererea tuturor cnezilor la 1482, de păstrare a vechilor lor libertăți, precum și alte acte, de mai tîrziu, cînd cnezii se așează în fruntea locuitorilor din districtul Mănăștiur, reclamînd pe mai mulți nobili din comitatul Timiș pentru samavolniciile lor (în 1516), cînd par tentați să ocupe pămînturile iobagilor din același district (în 1518) sau cînd apără dreptul văduvei în fața pretențiilor primului născut la moștenirea cnezatului (în 1528 — este vorba despre cnezatul Cerna), acționînd ca entitate și concertat cu cnezii—nobili din districtul Hațegului²⁴. Ultimul exemplu este o dovadă în plus că, încă din vechime, cnezii de pe domeniul cetății își moșteneau cnezatele și că aplicarea dreptului primului născut era o inovație străină de tradiția lor și, ca atare, neacceptată. Se poate aprecia că acești cnezi reprezentau o pătură socială numeroasă și puternică pe domeniul Hunedoara, în momentul daniei făcute către Ioan Corvinul. Nu știm cîți erau sub aspect numeric la 1482, dar la începutul veacului XVI, cum s-a văzut, erau destul de numeroși (de altfel, în 25 din cele 30 de sate cuprinse în pertinențele interioare ale domeniului — fără să socotim aici posesiunile hațegane — și consemnate în actul din 12 iulie 1482, existau cnezi în jurul anului 1512²⁵. Desigur că asemenea realități se aflau neschimbate și cu circa 30 de ani în urmă, cînd cnezii își apărau cu succes vechile lor libertăți.

²¹ A.N.M., *DI.* 37 678.

²² I. Pataki, *op. cit.*, p. XLVII, LXVIII.

²³ *Ibidem*, p. 158, 166.

²⁴ *Ibidem*, p. 175—176, 177, 188—189, 192—193, 194—195.

²⁵ *Ibidem*, p. 166.

Recunoașterea acestor libertăți vechi cneziale la 1482 se produce, de altfel, cam în același timp cu o altă confirmare: în 1480, Matia Corvinul, la cererea tuturor „cetățenilor” și locuitorilor târgului Hunedoara (aceștia se mai bucuraseră de grația familiei stăpînitoare și în alte dăți, ca de pildă la 1456, cînd ortodocșii din târg primeau dezlegare pentru construirea unei biserici²⁶), în urma pagubelor suferite de aceștia din pricina preacruzilor tuțci, poruncește tuturor prelaților, baronilor, comiților, castelanilor, nobililor și altor oameni cu anumite atribuții, să nu perceapă nici un fel de vamă pe întreg teritoriul regatului de la hunedoreni²⁷. Regele arată că nu face decît să recunoască o mai veche scutire, pronunțată de răposatul său tată, Iancu de Hunedoara. O nouă confirmare, după 150 de ani de la actul lui Matia Corvinul, venea să demonstreze perenitatea și vigoarea unor rînduiri statornicite încă în timpul lui Iancu de Hunedoara²⁸.

În concluzie, se poate spune că documentele anului 1482, corelate cu alte mărturii, oferă date semnificative despre evoluția unui întins domeniu de cetate, stăpînit încă, la finele veacului XV, de o puternică familie de origine românească, familia Hunedoreștilor. Era un domeniu întins și bogat, inclusiv în minereuri feroase și aurifere, care se exploatau și prelucrau în epocă, după o veche tradiție. Documentele aduc dovezi certe și despre etnia covirșitor românească a locuitorilor domeniului; prezența cnezială masivă, perceperea datului oilor²⁹, perpetuarea districtelor aparținătoare, toponimia (Peșteșel, Costăia, Cerișor, Frășinet, Poienița, Runcu, Cerna, Sohodol, Dobromir, Plosca, Valea etc.), onomastica etc. mărturisesc toate un anumit specific al unei lumi rămasă, în ciuda vicisitudinilor, compact și statornic românească.

Anexa 1.

1482 aprilie 8, Buda.

Mathias, dei gratia rex Hungarie, Bohemie etc. fidelibus nostris capitulo ecclesie Budensis / salutem et gratiam.

Cum nos etsi ex suscepti regiminis nostri officio et liberalitatis habundantia¹ cunctis de nobis benemeritis donaria largiri soleamus eosque favore regio prosequamur, debemus tamen naturali affectu illi potissimum beneficii et liberalitatis nostre affluentiam ostendere altius, qui ex nostri sanguinis / propagatione vite sue sumpsit

²⁶ *Ibidem*, p. XVIII.

²⁷ Bibl. Centrală Universitară Cluj-Napoca, col. Bánffy, nr. 387 (transumpt în actualul requisitorilor din Alba Iulia, dat la 9 februarie 1630).

²⁸ Bibl. Centr. Univ. Cluj-Napoca, col. Bánffy, nr. 387 (este vorba despre actul Caterinei de Brandenburg, principesă a Imperiului romano-german, act emis la 8 februarie 1630 și cuprins în același act pomenit mai sus, dat la 9 februarie 1630).

²⁹ I. Pataki, *op. cit.*, p. LXXXIII. Vezi și Ioan A. Pop, *Datul oilor din Țara Hațegului în veacul al XV-lea și la începutul veacului al XVI-lea*, în „Sargetia” (Acta Musei Devensis), 1982—1983, XVI—XVII, p. 287—294.

¹ Corect *abundantia*.

exordium. Sicut ergo affectu et instinctu naturali cogimur, ut illustrem Johannem, ducem Lÿpthoviensem et comitem de Hwnÿad, unicum natum nostrum diligamus, ita etiam volentes ipsum ex intimo cordis nostri amore, quo illi singulariter astringimur, beneficiis specialioribus / et regalium donativorum ut decet regiam sobolem amplitudine sublimare, utque nostre dilectionis fervor in ipso nato nostro, et suis demum posteris iugiter resplendeat, castrum nostrum paternum et hereditarium Hwnÿad nuncupatum in comitatu Hwnÿadiensi existentem, in cuius pacifico dominio illustrissimi condam / domini Johannes, gubernator pretacti regni nostri Hungarie, genitor, et Ladislaus, felicium recordationum, comites perpetui Bistricienses, frater nostri carissimi, usque ad vite ipsorum tempora perstiterunt scilicet² et nos usque modo perstitimus persistimus etiam de presenti simulcum oppido similiter Hwnÿad appellato / item etiam aliis oppidis possessionibus, tributis seu theloniis, portionibus possessionariis, prediis fodinis salium, atque minerarum auri et argenti et aliorum metallorum ac aliis pertinentiis ad castrum et oppida pretacta, tam ab antiquo spectantibus quam etiam alio quocumque iure annexis et applicatis / et item totum et omne ius nostrum regium, si quod in eisdem castro et opido Hwnÿad ac aliis oppidis, villis, possessionibus, tributis, portionibus possessionariis, prediis et fodinis supradictis etiam alias qualitercumque haberemus, aut nostram ex quibusvis causis, viis, modis et rationibus concernerent maiestatem, / pariterque cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet sub suis veris metis et antiquis, animo deliberato et ex certa nostra scientia ac de consensu et beneplacita voluntate serenissime domine Beatricis regine, consortis nostre carissime, memorato Johanni duci, nato nostro carissimo, suisque heredibus et posteritatibus universis vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium superinde confectarum de nostris regiis manibus in perpetuum contulerimus, velimusque ipsum in dominium eorundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci.

Ideo fidelitati vestre firmiter mandamus quatenus vestrum mittatis hominem / pro testimonio fidedignum, quo presente magistri Jacobus de Bodogazonfalwa, cancellarie nostre vel Bricius de Pesth sive Stephanus Olah, canonici ecclesie Budensis aut Paulus de Babod vel aliter Paulus de Bala vel Albertus de Pelen aut Emericus Ethele de Swl vel Johannes de Barcha personalis / presentie nostre locumtenentes, vel Ladislaus Herman de Zenthmarton aut Petrus Chernel de Zenthjakab vel Sebastianus de Korothna sive Stephanus de Dorozlo vel Johannes de Baxa aut Paulus de Keledfalwa vel Georgius de Polyan aut Mathias de Voÿcha sive Benedictus de Soskwith aut Thomas de Kech, curie nostre / regie notarii, aliis absentibus, homo noster regius, de curia nostra ad id specialiter transmissus ad facies prescriptorum castrum, oppidorum, possessionum, tributorum, portionum possessionariarum, prediorum, fodinarum pertinentiarumque suarum pretectarum, vicinis et commetaneis eorundem universis inibi legitime convocatis et presentibus / accedendo introducat prefatum Johannem duce in dominium eorundem et dicti iuris nostri regii in eisdem habiti statuaturque eadem et idem eidem simulcum pertinentiis et utilitatibus pretactis, premisse nostre donationis titulo sibi incumbenti perpetuo possidendos, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, / evocet eosdem contra annotatum Johannem duce, nostram personalem in presentiam ad terminum competentem, rationem contradictionis eorum reddituros. Et posthec huiusmodi introductionis et statutionis seriem, cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui premisse statutioni intererunt / ac castrum et oppidorum aliorumque supratarum inibi statuendorum nominibus terminoque assignato eodem personali presentie nostre fideliter rescribatis.

Datum Bude, secundo die Resurrectionis domini, anno eiusdem Millesimo Quadragesimo octuagesimo secundo, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno / vigesimoquinto, Bohemie vero tredecimo.

Arh. Naț. Magh., Dl. 37 653.

Transumpt in actul capitlului din Buda, din 12 iulie 1482; vezi anexa 2.

² Lectură probabilă (in loc de *scilicet* ar putea să fie *sed*).

1482 iulie 12, (Buda)

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod nos litteras / serenissimi principis domini Mathie, dei gratia regis Hungarie, Bohemie etc., domini nostri gratiosissimi introductorias et statutorias nobis directas reverentia qua decuit recepimus in hec verba: (*Urmează actul lui Matia, regele Ungariei, din 8 aprilie 1482; vezi anexa 1*). Nos itaque mandatis prefati domini nostri regis in omnibus obediens, uti tenemur, unacum prenominato magistro Emerico Ethele de Sewl¹, notario, personalis presentie sue maiestatis locumtenentie, homine eiusdem domini nostri regis, de curia sua regia ad id specialiter transmissio, nostrum / hominem, videlicet honorabilem magistrum Johannem de Waradino, socium et concanonicum nostrum, ad premissam introductionem et stationem faciendam, nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum qui tandem exinde ad nos reversi, nobis conformiter retulerunt quod ipsi, feria quarta proxima ante festum Nativitatis / beati Johannis Baptiste, proxime preteritum² et diebus aliis ad id aptis et sufficientibus ad facies prescriptorum castrî Hwnyad ac opidi similiter Hwnyad nuncupatorum necnon possessionum Thothy, Kalan, Benehkyral, Rws, Nadasd, Thelek, Charna, Lwba, Thoplyka, Walya, Belch, Polostra, Rwda, Poynanicha, / Pestesel, Monyromenhe, Hohodol, Cozhaya, Nadabar, Rwnk, Chereswr, Gawasdýwar, Chenber, Zecheth, Oynaz, Frazynath, Dobromer, Ferrech, Poynanicha, Aranyas, in districtu Hakagh, existentium³ item dicte Hakagh et thelonii ibidem habiti necnon Waralya, Bayosd, Ponor in Hwnyadiensî, item opidorum Hwkws, / Mansa, Wýzesmonostor, Swdyá, Bosor et Thwrđ vocatorum necnon districtuum et theloniorum eorundem in Temesiensi, item portionum possessionariarum in possessionibus Boythor, Lyuad, Barbathwýze, Poros et Maczesd vocatis, in dictis Themensiensi et Hwnyadiensî comitatibus, existentis, habitarum, pertinentiarum / videlicet pretacti castrî Hwnyad, vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presertim Johanne de Barch, Ladislao de Arký, Michaele de Kendefy, Georgio de Kemeñd, Bazarad de Rewesor, Stephano de Ozhro, Petro et Nicolao Pogan dictis de Bereghthew, Stephano de/Zachaly, Johanne de Zallaspathak, Stephano de Chwla Alberto de Alsobach, Emerico de Farkad, Michaele de Bozyawar, Alberto litterato de Ikewš, Vincentio de Themeswar, castellano dicti castrî Hwnyad et Nicolao de predicta Bozyawar, presentibus accedentes, prefatum Johannem ducem / in dominium earundem et dicti iuris regii in eisdem habiti introduxissent, eademque et idem eidem, simulcum pertinentiis et utilitatibus pretactis, premisse regie donationis titulo sibi incumbentes perpetuo possedendas nullo contradictore appa- rente statuissent diebus legitimis et horis in faciebus earundem / permanentes.

In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, presentes litteras nostras privilegiales, pendenti sigillo nostro consignatas ad lassionem dictorum domini nostri regis et nostrorum hominum duximus concedendas.

Datum vigesimo quarto die diei introductionis et stationis prenotatarum, / anno domini supradicto.

Arh. Naş. Magh., Dl. 37 653.

Orig. hirtie cu pecete atirnată cu şnur.

¹ Astfel în original.

² 19 iunie.

³ Respectivele sate nu se aflau în districtul Haşeg, iar numele lor sint redatè printr-o grafie coruptă.